

In the article conceptual principles of analysis of financial potential in the state economy are reasonable. Economic maintenance and theoretical bases of forming of financial potential in the conditions of market are exposed. Its horizontal and vertical structure is distinguished. The factors of influence on financial potential on the different levels of the economic system are found out. Classification of financial potential in the cut of the system of criteria is offered.

Keywords: financial potential, structure of financial potential, factors of forming of financial potential, market economy.

УДК 330.82

*Ст. викл. А.В. Задорожна, канд. фіз.-мат. наук –
Львівська державна фінансова академія*

ПОЧАТКИ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІКИ ДОБРОБУТУ В ПРАЦЯХ А. СМІТА Й С. СІСМОНДІ

Показано, що хоча виникнення теорії економіки добробуту й пов'язують з дослідженнями А. Пігу, початки цієї теорії можна знайти вже в роботах А. Сміта й С. Сісмонді. Вказано на ті ідеї цих мислителів, які пов'язані з положеннями та мотивами теорії економіки добробуту. Здійснено їх порівняльний аналіз. При цьому особливу увагу приділено різниці у їхніх поглядах на роль вільної конкуренції.

Ключові слова: економіка добробуту, розподіл прибутку, показники добробуту, кількість праці, споживання.

Вступ. Хоча виникнення теорії економіки добробуту й пов'язують з дослідженнями А. Пігу, початки цієї теорії можна знайти вже в А. Сміта, який сформулював залежність суспільного добробуту від продуктивності суспільної праці та її пропорційності потребам [1], а також у С. Сісмонді [2, 3]. Цю обставину, як правило, не беруть до уваги в працях, у яких розглянуто історія економіки добробуту (див., наприклад: [4-7]). Звідси актуальність цього дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи є виявити у науковому доробку А. Сміта й С. Сісмонді ті ідеї, що спричинилися до виникнення теорії економіки добробуту, та проаналізувати їх.

Результати досліджень. Ще А. Сміт у своїй праці "Дослідження про природу і причини багатства народів" розглянув чинники, від яких, на його думку, залежить суспільний добробут [1]. Ще більшу увагу проблемам, значущим з погляду генези теорії економіки добробуту, приділив С. Сісмонді, який безпосередньо поєднав економічну діяльність суспільства, зокрема й держави, із суспільним добробутом.

У своїй праці "Нові початки політичної економії або про багатство та його відношення до народонаселення" [2, 3] С. Сісмонді наголошував на залежності щастя людини від його матеріального буття, яке забезпечується за допомогою багатства. Останнє неможливо досягнути без праці. Воно є продуктом праці, бо праця "... утворює три постійних джерела суспільного багатства, з яких виникають три види доходу. Перше джерело – земля... Капітал, що використовується на оплату праці, – це друге джерело багатства, а життя, яке породжує здатність до праці, – третє. Отже, усі три джерела безпосередньо пов'язані з працею. Без праці немає багатства." [2, с. 191]. Тут С. Сісмонді поглиблює думку А. Сміта, вважаючи, що "...споживання і є єдиною метою нагромаджен-

ня і що зростання народного багатства можна вважати фактом тільки тоді, коли зростає сума вдовolenня в країні" [2, с. 167].

Зростання народного багатства ще не означає, на думку С. Сісмонді, досягнення загального добробуту та щастя через негативні явища, які може спричинити нерівномірний розподіл доходу. Отож, у С. Сісмонді вже проглядаються мотиви більш пізніх представників теорії економіки добробуту. Виходячи з них, С. Сісмонді одним з перших порушує питання про роль держави у забезпеченні рівномірного розподілу доходу: "...уряд повинен бути... захисником того, хто не може захистити себе сам, представником постійних та усвідомлених інтересів усього суспільства проти тимчасових, але гаряче відстоюваних інтересів окремих осіб" [2, с. 168]. У цьому його позиція відмінна від точки зору А. Сміта, який, говорячи про загальний добробут, не обмірковував проблему розподілу доходу, вважаючи, що фізичне зростання кількості благ, яке впливає з поділу праці та застосуванні машин у роботі працівників, й означає зростання суспільного добробуту [1, с. 23].

Підкреслюючи, на відміну від А. Сміта, відповідальність держави за "правильний" розподіл доходу, С. Сісмонді писав: "Держава не може ставити собі абстрактну мету – нагромаджувати багатство; її завдання – дати можливість усім громадянам користуватися тим фізичним вдовolenням, яке дає багатство" [2, с. 148]. Забезпечення досконалого соціального порядку, на думку С. Сісмонді, можна досягти шляхом прийняття урядовцями відповідних рішень, якщо керуватись такими правилами: "...законодавець повинен ставити собі за мету не рівність становища всіх людей, а щастя людей незалежно від становища, яке займає кожен з них. ...Навпаки, законодавець досягає своєї мети лише тим, що гарантує будь-якій праці достойну винагороду... надає як бідному, так і багатому можливість створювати собі забезпечене існування..." [2, с. 149]. Таким чином, поняття щастя та справедлива оплата праці для С. Сісмонді взаємопов'язані, навіть тотожні. Саме з таким поглядом на втручання держави в розподіл сти-каємося в роботах більш пізніх представників теорії економіки добробуту.

С. Сісмонді вважав, що між витраченим доходом, виробництвом та населенням, що споживає вироблені товари, існує зв'язок: "Я разом з тим показав... що дохід дуже часто зростає поза будь-якою відповідністю до капіталу, що населення часом зростає, тоді як дохід залишається незмінним, і що навіть зросте, але збідніле населення може пред'являти менший попит на предмети споживання, аніж населення кількісно менше, але більш багате, і, нарешті, що виробництво може виявитися пропорційним витраченим капіталом, проте не бути пропорційним населенню, яке його потребує" [2, с. 136]. Порушення будь-якого із цих зв'язків призводить до невдоволень та страждань у суспільстві, а отже, мету загального добробуту не буде досягнуто.

Проводячи аналіз рівня життя в різних країнах, С. Сісмонді доходить висновку, що показником добробуту не можна вважати або лише багатство, або лише розміри народонаселення, а потрібно розглядати їх співвідношення. При цьому С. Сісмонді виводить таку залежність: суспільне щастя можливо досягнути лише за умови розподілу багатства пропорційно до чисельності населення, а зростання багатства повинно бути пропорційним до збільшення населення.

Указуючи на нагромадження капіталу та його концентрацію в руках невеликої групи людей, С. Сісмонді пов'язує економічне зростання із закордонними ринками, з розширенням, а не поглибленням економіки. У нього можна також побачити усвідомлення зв'язку між ринками, залежності ринку однієї країни від ринків інших країн: "...значні знижки, які роблять виробники однієї країни споживачам іншої, є в той же час смертним вироком для виробників цієї іншої країни" [2, с. 314]. При цьому, зазначає він, як внутрішній, так і світовий ринки можуть розширюватися тільки завдяки зростанню загального добробуту.

На відміну від А. Сміта, який виступав за вільну конкуренцію, С. Сісмонді був прихильником державного контролю за зростання національного багатства. Критикуючи А. Сміта за його підтримку вільної конкуренції, за розгляд багатства абстрактно, поза населенням, він указував, що "...суспільство повинно охороняти робітників ...від конкуренції, яка постійно намагається понизити рівень їх життя нижче найбільш необхідного. Цей принцип повинен дотримуватися у всіх галузях праці, він повинен установити точні межі між вимогами робітників та роботодавців" [2, с. 166-167]. Принагідно зауважимо, що згаданий вище закид на адресу А. Сміта є не цілком справедливим. Адже в останнього віра в благодворність спонтанного облаштування економічного життя стосується лише виробництва. Він не стверджував, що воно гарантує справедливий розподіл багатства. Більше того, він зазначав, що землевласники люблять збирати там, де не сіяли, і що внаслідок нерівності в суспільному становищі у власників є перевага над робітниками в суперечках щодо зарплати.

Вільна конкуренція як наслідок породжує таке негативне явище, як монополізм. Питання появи монополій як перешкоди в досягненні добробуту дуже хвилювало С. Сісмонді. Він писав: "...невірно, ніби уряд не має потреби втручатися в хід розвитку комерційного багатства. Полишаючи цей розвиток вільній дії конкуренції, уряд не може бути певним, що від цього не постраждають окремі особи й що, можливо, якраз внаслідок зростання багатств не станеться загального застою та повного розорення тих, хто найбільше досяг успіху" [2, с. 338]. Отож, знову спостерігаємо в С. Сісмонді мотив рівномірного розподілу доходу, який є таким характерним для теорії економіки добробуту.

Критикуючи діяльність уряду, С. Сісмонді зауважує: "Уряди взагалі не вбачали в комерційному багатстві нічого крім торговців; вони вважали, що інтереси торговців завжди збігаються з інтересами нації. Саме поради торговців майже завжди давали напрямом законодавству. Уряди прагнуть, щоби торговці якомога більше збагачувались; їм часто надаються прями монополії..." [2, с. 338-339]. Утім, якщо уряд є достатньо освіченим, він, уважав С. Сісмонді, може й позитивно вплинути на розвиток промисловості та добробут суспільства.

Висновки. Зародження концепції економіки добробуту можна знайти вже в роботах А. Сміта й С. Сісмонді. У роботі розглянуто основні погляди С. Сісмонді на суспільний добробут та чинники впливу на нього. Показано, що у своїх поглядах С. Сісмонді пішов далі свого попередника А. Сміта, пов'язавши досягнення добробуту не тільки зі зростанням доходу, але і з його рівномірним розподілом, наглядати за забезпеченням якого повинна держава. Важливу роль для добробуту має, на думку С. Сісмонді, співвідношення народонаселення та доходу. Роль держави також полягає у захисті інтересів працівників від

конкуренції. Ці погляди можна вважати належними до початків теорії економіки добробуту.

Література

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Изд-во "Соцэкгиз", 1962. – 684 с.
2. Сисмонди Ж. Сисмонд. Новые начала политической экономии или о богатстве и его отношении к народонаселению / Ж. Сисмонд де Сисмонди : пер. с франц. – М. : Гос. соц.-экон. изд-во, 1936. – Т. 1. – 386 с.
3. Сисмонди Ж. Сисмонд. Новые начала политической экономии или о богатстве и его отношении к народонаселению / Ж. Сисмонд де Сисмонди : пер. с франц. – М. : Гос. соц.-экон. изд-во, 1937. – Т. 2. – 342 с.
4. Патріна С.А. Развитие теории добробуту / С.А. Патріна, Т.П. Норкіна, Н.О. Тарханова // Матеріали VIII Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів і студентів. – 2009. – Вип. 5(79). – С. 192-194.
5. Сафиуллин А.Р. Экономика благосостояния. Теория и практика : учебн. пособ. / А.Р. Сафиуллин. – Ульяновск : Изд-во УлГТУ, 2007. – 111 с.
6. Базилевич В.Д. История экономических учений : навч. посібн. / В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, Т.В. Гайдай, П.М. Леоненко, А.П. Нестеренко. – К. : Вид-во "Знання", 2004. – 1300 с.
7. Галушка З.І. Развитие теории добробуту: суперечности чи неможливість прийняття ефективних рішень / З.І. Галушка // Економічна теорія. – 2008. – № 1. – С. 22-29.

Задорожня А.В. Начала теории экономики благосостояния в трудах А. Смита и С. Сисмонди

Показано, что хотя возникновение теории экономики благосостояния и связывают с исследованиями А. Пигу, начала этой теории можно найти уже в работах А. Смита и С. Сисмонди. Указано на такие идеи этих мыслителей, которые тменют связь с положениями и мотивами теории экономики благосостояния. Проведен их сравнительный анализ. При этом особенное внимание уделено разнице в их взглядах на роль свободной конкуренции.

Ключевые слова: экономика благосостояния, распределение прибыли, показатели благосостояния, количество работы, потребление.

Zadorozhna A.V. The beginning of the theory of welfare economics in the writings of Adam Smith and S. Sismond

Although the origin of economy of welfare theory is associated with works of Pigu, but conception bases of public welfare can be founded in works of A. Smit and S. Sismond. The ideas, which are similar to positions and reasons of economy of welfare theory, are shown. The comparative analysis of these ideas is given. The special attention is devoted to difference in their opinions on free competition.

Keywords: welfare economics, the distribution of income, wealth indicators, the amount of consumption.

УДК 339.564

Заступник директора М.Й. Ковач, канд. екон. наук –
Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Визначено основні складові процесів формування стратегічного потенціалу та розглянуто основні властивості стратегічного потенціалу. Сучасна парадигма стратегічного управління підприємством містить основну вимогу часу до діяльності підприємств, обумовлену зміною конкурентного середовища, – ефективність функціонування й розвитку на основі здатностей адаптації, бачення перспектив, формування ринків і стратегічної гнучкості в управлінні.